

Mattosara

ANNI KIVINIEMI

Suomelle uusi kasvi Kuusankoskelta (EH)

Petr Filippov 2006, CC BY-SA 3.0 Wikimedia.org.

Kouvolassa Voikkaan ratapihalta alkunsa saanut, Kuusankosken tuontipuutavaran käsittelyalueille sekä lopulta Kotkan Hallan saarelle laajentunut tulo-kaskasviharrastukseni on jo vuosia sitten niin sanotusti karannut lapiasta. Vaikka uusien kohteiden etsiminen on mielenkiintoista, vanhojen, jo tutkittujen alueiden seurantaa ei noin vain malta lopettaa.

Voikkaan ratapihalla käyn sulan maan aikaan edelleen viikoittain, ja Saksanahon entisellä teollisuuskaatopaikallakin tapanani on käväistä vä-

hintään parin viikon välein. Muiden alueiden seuranta on toteutunut vähän maltillisemmin, mutta ainakin kerran tai pari vuosittain olen kiertänyt kaikki alueet läpi. Ainakin toistaiseksi tuttujenkin paikkojen seuranta on tuottanut uusia kasvilöytöjä vuosittain. Esimerkiksi Voikkaan ratapihalta oli tavattu vuoden 2014 loppuun mennessä 305 eri lajia, joista osa satunnaisia, yhden tai muutaman kesän ihmeitä (Kiviniemi 2015). Vuoden 2020 kasvukauden loppuun mennessä määrä oli alustavien laskelemien mukaan 372.

▲ **Mattosara**, *Carex brizoides*, on keskieurooppalaisissa lehtimetsissä yleinen. Bohuslávky, Tsekin tasavalta.

Saksanahon outo saramatto

Kiertelin 29.4.2019 Kouvolan Kuusankoskella Saksanahon entisen teollisuuskaatopaikan lakialueilla tähystelemässä mahdollisia uusia ripsisaran (*Carex pilosa*) ja muiden kevätkasvien kasvupaikkoja. Suomessa ja Pohjoismaissa ainoastaan Kuusankoskella kasvavan ripsisaran ensimmäinen kasvupaikka löytyi Voikkaan ratapihan metsittyneeltä varas-

► Mattosaran kukinnossa on 4–9 kapean munanmuotoista, usein hieman käyrää, ulospäin kaartuvaa tähkää. Kukinnan kärki on emikukkainen, tyvi hedekukkainen. Luontaisilla kasvualueillaan sara kukkii touko – kesäkuussa. Lehdet ovat varren pituisia tai pitempiä, 1,5–3 mm leveitä. Tyvitupet ovat vaaleanruskeita ja maavarsi suikertava, laajoja kasvustoja muodostava. Alimmassa kuvassa on uutta kasvua ja yllälvisiä, kulottuneita lehtiä.

tokentältä jo 2010-luvun alkuvuosina, mutta tarkempaa lajimääritystä jouduttiin odottelemaan aina vuoteen 2015, jolloin kasvustossa tavattiin ensimmäisen kerran myös kukintoversoja. Vaikka ripsisaran uusien kasvupaikkojen löytymistä pidettiin tuolloin kovin epätodennäköisenä, se löytyi jo seuraavana keväänä Saksanaholta peräti kahdesta paikasta (Kiviniemi 2016).

Aikaisempina vuosina kaatopaikan keskivaiheilla kiemurtelevaa polku-uraa on kevätaikaan voinut ajaa polkupyörälläkin, mutta tällä kertaa pienelle metsikkökaitaleelle tullessani ura oli muuttunut mättäiseksi ja polkupyörää oli nosteltava pahimpien paikkojen yli. Katsoinkin viisaammaksi jatkaa matkaa jalkaisin. Hyvä näin, sillä muuten minulta olisi ehkä jäänyt tutun reitin varrelta huomaamatta lehtipuiden lomaan asettunut, olemukseltaan pitkänukkaisista paimentolaismattoa muistuttava, parinkymmenen neliön alalle ulottuva sarakasvusto (675333:348275).

Saramaton heleänvihreä, edellisvuoden tiiviisti lakoon-tuneen kasvuston läpi tunkeutuva uudiskasvu erottui kau-

A. Kiviniemi 2.6.2020

as muutoin vielä kulonvärises-
tä ympäristöstä. Mitään tällais-
ta en ollut ennen nähnytkään;
kulottuneet, edelleenkin sit-
keänolaiset lehdet olivat noin
30–50 sentin mittaisia, kukintovarsia tai muita merkkejä kas-
vin aikaisemmasta kukinnas-

ta ei löytynyt. Esiin kaivettaes-
sa juurakko osoittautui maan-
pinnan myötäisesti suikerta-
vaksi, versot kohosivat juura-
kosta yksittäin tai pikku ryh-
minä, versojen tyvitupet olivat
vaaleanruskeita, nuoret lehdet
vaalean – kirkkaan vihreitä,
2–3 mm leveitä. Ehkäpä määri-
tyksen kannalta oleelliset täh-
käversot olisivat jo muutaman
viikon päästä nousseet esiin.

Seuraava käynti Saksan-
aholla 11.5.2019 oli sinänsä an-
toisa, löytyihän alueelta uusi,
nyt jo neljäs ripsisaran ja jo toi-
nen vienansaran (*Carex athero-*

des) kasvupaikka. Pääkohtee-
na olleen saramaton lehtiver-
sot olivat venähtäneet reilus-
ti yli parinkymmen sentin mit-
taisiksi, mutta kukintoversoja,
saramaton tiiviistä kampaami-
sesta huolimatta, ei edelleen-
kään löytynyt. Sama havain-
to toistui lopulta myös kesän
muilla, muutaman viikon vä-
lein tekemilläni tarkistuskäyn-
neillä: lehdet vain venyivät li-
sää pituutta ja olivat loppuke-
systä jo 50–60 cm, mutta ainut-
takaan kukintoversoa ei kas-
vustoon kesän aikana ilmaan-
nut.

Carex in forest – ja muita kuvahakuja netissä

Kun kasvikirjojen selailusta
ei näyttänyt kukintoversojen
puuttuessa olevan paljonkaan
apua, tein heti ensimmäisen
Saksanahon käynnin jälkeen
muutamia kuvahakuja netissä.

◀ Mattosaran pullakot ovat sukku-
lamaisia, vaaleanvihreitä, kypsinä
vaaleanruskeita, selvästi suonisia,
tasaisesti kapenevia ja kapealti kal-
volaitaisia.

▼ Saksanahon veltolehtisestä
saramatosta ei 2019 löytynyt yhtään
kukintoa.

A. Kiviniemi 28.6.2020

A. Kiviniemi 8.6.2019

Sopivan näköisiä sarakuvia alkoi löytyä melko pian kokeilutani erikielisiä versioita *metssä omintakeisen näköisiä kasvustoja muodostava sara* -tyyppisistä hakusanoista. Kun joukosta sitten poimi ensin pois amerikkalaiset ja muut epätodennäköisimmät lajit, esiin nousi useammassakin haussa *Carex brizoides*. Tämähän tietenkin oli vain hakuammuntaa, mutta suoralla *Carex brizoides* -haulla saaduissa kuvissa yhdennäköisyys Saksanaholta löydetyn kasvuston kans-

▼ **Mattosaraa on aikaisemmin kerätty suuriakin määriä korvaamaan "meriheinää" patjojen täytteenä, huonekalujen toppauksissa, pakkausmateriaalina jne. Sitä on myös jonkin verran käytetty punontaan sekä mattojen materiaalina. Voikaalla mattosaran kaunis syysväri houkuttelee kokeiluun, se voisi olla oivallista materiaalia vaikkapa kranssien tekoon.**

sa oli ilmeinen. Saksanaholla siis muhi outo, nyt työnimellä 'mattosara' ristimäni saralaji, mutta asian varmistus jäi seuraavaan kesään.

Sara-arvoituksen odottamaton ratkaisu

Lauhan ja lumettoman talven jälkeen lähdin 20.4.2020 suurin odotuksin Saksanaholle, mutta toisin kuin luulin, monet kasvit näyttivät suorastaan viivyttävän kasvukauden aloittamista. Saramatto näytti kyläselvinneen talvesta, ja runsaasti vaaleanvihreitä versoja oli jo työntymässä edelliskesän kulottuneiden jäännösten läpi. Mutta uusi kasvu oli vain muutaman sentin mittaista eikä minkäänlaisia kukintoverson alkujakaan ollut näkyvisä. Seuraavat käynnit toukuussa vahvistivat havainnon kasvun viivästymisestä, saramaton kasvu näytti olevan vä-

hintäänkin reilun viikon jäljessä edellisvuodesta eikä hartaasti odotettuja kukintoversoja edelleenkään näyttänyt olevan tulossa.

Useimmat kevään ja alkukesän kasvikierröksistani suuntautuivat kuitenkin Voikkaan ratapihalle, jossa puolen-toista viime vuoden aikana selpöinnit ja pensaikoiden rai-vaukset sekä kevättalven 2020 keskimetsikön hakkuu antoivat omat lisämausteensa kasvien seurannalle.

1.6.2020 kiertelin ratapihaa koiran kanssa, työkoneiden jättämiä jälkiä seurailin. Ratapiha ei kuitenkaan ole koskaan kuulunut koiran suosikkipaikoihin. Kolmas kerta paikalla saman viikon aikana ja lähes helteiseksi lämmennyt sää kävivät selvästikin koiran hermoille. Siksi päätin oikaista ratojen poikki pois tavanomaiselta kasvireitiltä. Olinkohan

A. Kiviniemi 5.11.2020

▲ Voikkaan ratapihan erikoisasiantuntija mattosaran löytöpaikalla.

◀ Mattosara kestää tuoreeltaankin jonkin verran työstämistä, varsinaista käyttöä varten materiaali kuitenkin kuivataan ensin.

juuri tuosta ennen kulkenutkaan? Kohdalle osunut, rusikoituneiden pajunkantojen lomaan, noin 35–40 neliömetrin alalle levittäytynyttä sarakasvustoa (675886:347898) ei mitenkään voinut olla huomauttamatta.

Edellisvuoden kulottuneen ja pitkänään lamoavan lehtikerroksen läpi työntävä sarojen uudiskasvun mattomainen olemus vaikutti kovin tutulta. Tämähän oli sitä samaa saraa kuin Saksanahollakin. Kasvusto oli vain aukeammalla paikalla ja laajemmalle ulottuva,

ja mikä parasta, joukossa oli myös lukuisia kukintoversoja.

Koiran odotellessa ihmeen kärsivällisesti kääntelin innokkaana yhä uusia kukintoversoja esiin ja kuvasin kasvustoa muutenkin kaikista mahdollisista kulmista. Vaikka olin nyt jo heti tuoreeltaan ajatellut saran olevan melko varmasti *Carex brizoides*, oli kotona kiire päästä vertailemaan otettuja kuvia ja näytteitä netin kasvisivustoille. Selailun tuloksena selvisi, että nyt tosiaan olin harrastajan tuurilla osunut aivan oikeille jäljil-

le, tähkistöt olivat juuri lajille sopivat. Nyt oli vain odoteltava pullakoiden kypsymistä ja tehtävä muita tarkentavia tutkimuksia.

Vielä lisää saroja

Seuraavana päivänä kävin uudestaan katsomassa sarapaikkaa, nyt ilman koiraa. Sorapohjainen paikka raiteiden ja aidatun parkkikentän välissä ei näyttänyt varsinaisesti osuvan käytössä olleille kulkureiteille. Pullakot tai juurakonkappaleet olivat voineet hyvinkin karista paikalle kuormia purettaessa yhtä lailla junavaunuista kuin puutavarastakin. Kasvuston keskivaiheilla ei seuralaislajeille ollut juurikaan tilaa, reunoiltaan saramatto työntyi ensin pajujen tyville. Ulompana sekaan mahtui muutama yksittäinen idänukonputki (*Heraclium sphondylium* subsp. *sibiricum*), maitohorsma (*Chamaenerion angusti-*

▲ Idänsaran (vas.) tähkäsuomut ovat pullakon pituisia, ruskeita. Mattosaran tähkäsuomut ovat pul-lakkoa lyhyempiä, pitkään vaaleita, sitten ruskeita.

folium), vuohenputki (*Aegopodium podagraria*) sekä oudosti kuivalle paikalle eksynyt mesiangervo (*Filipendula ulmaria*).

Valokuvat otettuani pää-tin kierrellä lähiympäristös-sä katsomassa kaadetun met-sikköalueen alusmaita, veti-selle pohjalle kun oli lupaavas-ti nousemassa kaiken näköis-tä uutta kasvustoa. Paluureitti kulki pakostakin umpeen kas-vavan parkkikentän panssari-aidan laitaa kiertäen. Kentän pohjoislaidalla lupiinien (*Lupinus polyphyllus*) ja koiranput-kien (*Anthriscus sylvestris*) takaa paljastuivat aidan molem-mat puolet sekä viereisen ojan täyttävä, maata myöten pit-känään lainehtiva saramatto (675884:347897). Kun huomatt-

tavan pitkiksi venähtäneiden lehtien lomasta kaivellen löytyi vielä oikean näköisiä, lehtiä lyhyempiä kukintoversoja, oli tämäkin kasvusto katsot-tava varsin selväksi *Carex brizoides* -tapaukseksi. Eräänlainen havainto sekin, että olin ratapihalle tullessani pysäköi-nyt polkupyörän vain muuta-man metrin päähän tästä kas-vustosta.

Määrittysvahvistusta kasvimuseolta

Jottei saramääritykseni jäisi vain omien arveluideni va-raan, lähetin heti seuraavana päivänä tuoreimmat sarakuvat Helsinkiin, Kasvimuseon Raino Lampiselle. Muutaman päi-vän päästä saapuneessa vas-tauksessa, kun kuviani olivat Rainon lisäksi katsoneet myös Mikko Piirainen ja Arto Kurtto, määritykseni vahvistettiin oikeaksi. Kysymyksessä on *Carex brizoides*.

Raino ja Tuula Lampinen kävivät kiertämässä Voikkaan ratapihalla sekä Saksanahon sarapaikoilla 7.6.2020. Tuolloin Raino onnistui kaivelemaan esiin Saksanahon itse viimeksi toukokuun lopulla miltei epä-toivoisen tarkkaan selaama-ni saramaton uumenista myös joitakin kukintovarsia. Tähkät olivat täysin samankaltai-sia kuin Voikkaan ratapihalla tavatut.

Vajaan viikon aikana sara-asia ehti kuitenkin jo mutkistu-a, kun Raino kertoi sähköpostissaan, että Venäjän ja Baltian levinneisyystietoja kartoil-le kirjanneen Alexander Sen-nikovin mukaan Suomeen ei ole voinut tulla *Carex brizoides*-ta Venäjältä tai Baltiasta, sillä laji on tuolla harvinainen sak-salaisten mukana kulkeutunut sotatulokas. Kouvolan kasvi saattaisi olla ennemminkin idänsara (*Carex praecox*), johon *C. brizoides* usein sotketaan.

Mutkistuneen asian selvittämiseksi sain seuraavas-a sähköpostissa Rainolta lin-kin artikkeliin sektorin *Am-moglochis* saroista Hollannissa (Koopman & Więclaw 2016). Kirjoittajien näkemyksen mukaan sektioista on Euroopassa seitsemän lajia: hietikkosara (*Carex arenaria*), mattosara *C. brizoides*, öölanninsara (*C. colchica*), *C. curvata*, idänsara (*C. praecox*), *C. pseudobrizoides* ja *C. repens*. Artikkelin tähkä- ja pul-lakkokuvia harrastajankin sil-min katsoen sekä määrittyskaa-vaa seuraten erot *C. brizoidek-sen* ja idänsaran välillä olivat selvät ja Kouvolan sarat olivat selvästi *C. brizoidesta*. Asian varmistamiseksi päätin kuiten-kin käydä etsimässä josko löy-

► Idänsaralla on ollut pitkään tunnettu esiintymä Kouvolan rautatieaseman eteläpuolella, josta sen arveltiin hävinneen. Kasvupaikka on hieman erikoinen.

täisin vertailuaineistoksi Kouvolan rautatieaseman takaa siellä vielä vuonna 2006 tavatun idänsarakasvuston.

Nähtyään Raino Lampisen Voikkaalta keräämät sarnäytteet Alexander Sennikov oli valmis myöntämään kasvin olevan *Carex brizoides* mutta piti edelleen mahdollisena, että se olisi tullut Kouvolaan Venäjältä tai Baltiasta.

Carex brizoides ei ole aikaisemmin tavattu Suomesta, ja löytö on sinällään merkittävä, kysymys kun on selvästi pitkäaikaisista ja vakiintuneista kasvustoista. Virallisesti kasvi liitettiin 16.11.2020 Suomelle uutena Lajitietokeskuksen taksonitietokantaan, jolloin sen suomalaiseksi nimeksi vahvistettiin mattosara (Laji.fi 2020).

Vanhojen karttojen ja kuvien kertomaa

Ripsisaran tapauksessa rautatieharrastajien verkkosivustolta (Resiina 2020) löytyneet Voikkaan ratapihan menneiden vuosikymmenten kuvat olivat hyvänä apuna kasvin mahdollista saapumisajankohtaa pohdittaessa. Vuonna 1984 otetussa kuvassa ripsisaran nykyisin umpeen metsittyneellä kasvupaikalla on vielä varastoitu venäläistä koivua, (<http://vaunut.org/kuva/90676>). Näin ollen ripsisaran voisi ajatella tulleen paikalle vähintäänkin 30–35 vuotta sitten.

Mattosaran kasvupaikat jäävät kuitenkin tuossa, kuten useimmissa muissakin rautatiekuvissa, keskellä olevan

A. Kiviniemi/ 23.6.2020

metsäsaarekkeen taakse. Kuvasta voi silti päätellä, että puuta on tuolloin varastoitu melko huolettomasti eri paikkoihin. Ratapihan keskimetsikön länsipäässä oleva nykyisen aidatun parkkikentän alue on vuoden 1965 peruskartalla merkitty varastoalueeksi. Vuoden 1980 kartalle raiteita on tullut lisää ja parkkikentän kohdalla näkyy erillinen rajattu kenttäalue. Molemmille sarakasvustoille tila on kartan mukaan ollut olemassa jo tuolloin. Panssariaita näyttää ilmaantuneen parkkikentän ympärille 1990-luvulla. (MML 2020)

Karttatietoja haarukoiden saroilla on ollut parhaat mah-

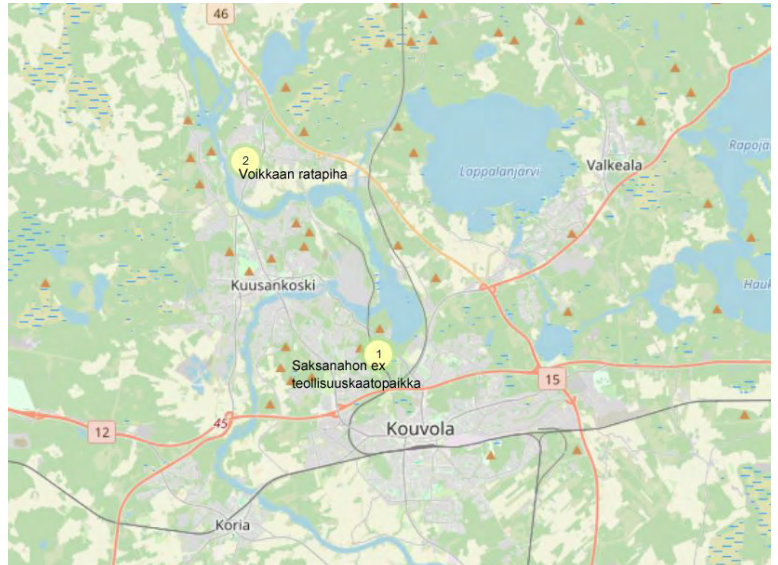
dollisuudet kulkeutua paikalle joskus välillä 1980–1990. Myöhempiin saapumisaika on tietysti mahdollinen, mutta nykyisiin mittoihinsa laajentuneiden saramattojen kasvuun on täytynyt joka tapauksessa kulua useita vuosikymmeniä. Sen sijaan Saksanahon huomattavasti pienempi kasvusto on todennäköisesti saanut alkunsa vuonna 1996, jolloin vuotta aikaisemmin lakkautunut kaatopaikan pinta peitettiin täyttömailla sekä varastokentiltä ja ratapihoilta poissiivotuilla puunkuorikasoilla. Helpointa olisi olettaa saron kulkeutuneen Saksanaholle Voikkaalta.

Mistä näitä saroja oikein tulee?

Mattosaran tapaus ei suinkaan ole mitenkään ainutkertainen. Epätodennäköisyyksistä tai suoranaista mahdottomuudesta huolimatta kaakkaisen Suomen entisillä ja nykyisillä puutavarankäsittelyalueilla kasvaa vähintään 25 saralajia, jotka ovat todennäköisesti saapuneet paikalle tuontipuutavaran mukana. Jo aikaisemmin mainittujen ripsisaran ja vienansaran lisäksi on esimerkiksi Saksanaholta tavattu räpyläsaran (*Carex ornithopoda*) hyvinvoiva ja edelleen laajeneva noin 250 pikkutuppaan kasvusto. Karvasara (*C. hirta*) on kasvustoja muodostavista saroista yleisin, ja se pitää sitkeästi kerran saavuttamansa kasvupaikat maaston myllerryksistä huolimatta. Yleensä kosteampia kasvupaikkoja suosiva kahtaissara (*C. disticha*) näyttää selviävän vuodesta toiseen myös kuivilla ratapenkereillä ja kaatopaikkaympäristöissä. Saralistan harvinaisemmasta päästä mainittakoon vielä ketunsara (*C. vulpina*), lehtosara (*C. sylvatica*), jalkasara (*C. pediformis* subsp. *rhizodes*), hakarasara (*C. spicata*), kanervisara (*C. ericetorum*) sekä keltasara (*C. flava*). Useimmat tulokassarat ovat metsien ja erilaisten kosteikkoalueiden kasveja, osa mahdollisesti kotimaistakin alkuperää. Useimpien lajien kohdalla lähtöalueiden tarkempi määrittäminen on kuitenkin hankalaa.

Tuontipuutavaran kuljetuskäytännöt voivat olla hyvinkin monivaiheisia. Metsistä puut matkaavat ensin teidenvarsien välivarastoihin, joista puutava-

ra päättyy rekkakyydillä rautatieasemille tai satamiin odottamaan uutta lastausta. Suomeen saavuttuaankin monella puutavaraerällä saattaa olla vielä edessään siirtoja ja odoteltua varastokentillä ennen päättymistään rekkakyydissä tehtaalle.

Kuusankosken paperi- ja sellutehtaiden tarpeisiin on tuotu puutavaraa pääasiassa Venäjältä mutta myös Virossa ja muista Baltian maista. Lisäksi pienempiä eräitä on satunnaisesti tuotu Saksasta, Englannista, Tanskasta ja Ruotsista. Toisinaan Venäjältä on tullut enemmän puutavaraa kuin tehtaalle ovat pystyneet vastaanottamaan, ja silloin puuta on varastoitu ympäri seutua (Martikainen 2018).

Mattosaran luontaiset kasvupaikat ja levinneisyys

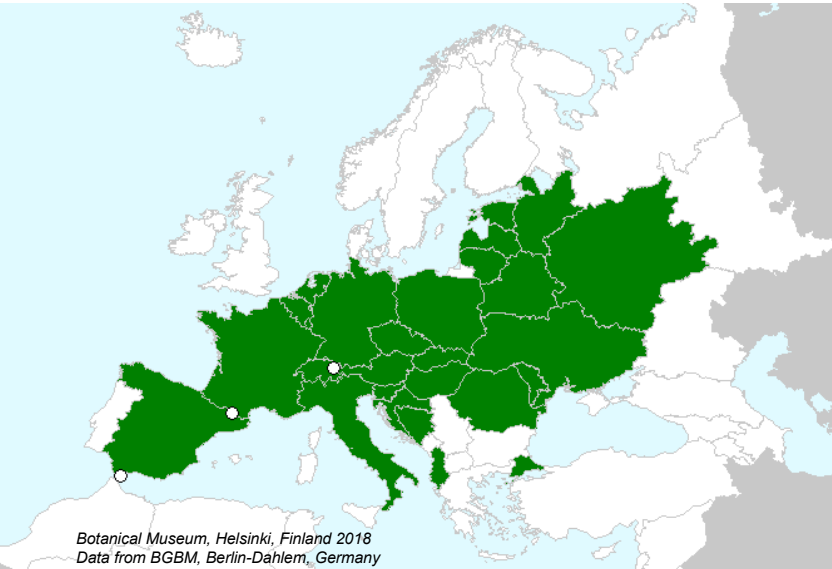
Seuraavassa esitetyt tiedot on koottu yhdistellen eri verkko-tietolähteistä kerättyjä, toisinaan täydentäviä aineistoja (FloraWeb 2013, GBIF 2020, Meyer 2020,

Mattosara Kouvolaan (Laji.fi)

Pladias 2020, Plants of the World online 2020, Wikipedia 2020).

Mattosara viihtyy parhaiten kosteilla tai kausikosteilla varjoisilla tai puolivarjoisilla, melko ravinteikkailla ja lievästi happamilla humusperäisillä hiekka-, savi- ja turve- mailla. Tyypillisimpiä kasvupaikkoja ovat pyökki- ja tam- metsät, joissa mattosara on vahvimmissa esiintymisalueillaan yleinen. Myös muut lehtimetsät sekä metsäiset ympäristöt kuten soiden laiteet, istutusmetsät, metsäteiden ja niittyjen reunamaat ja puronvarsien tulvamaat ovat mattosaran suosimia ympäristöjä. Joillakin alueilla sen on ilmoitettu kasvavan myös havumetsissä. Alpeilla mattosara nousee noin tuhanteen metriin. Sopivissa olosuhteissa se muodostaa laajoja aaltoilevan järven pintaa muistuttavia kasvustoja. Avonaisilla ja paahteisilla paikoilla mattosara menestyy huonosti.

Mattosaran keskeisin esiintymisalue seurailee yläkömaita Espanjan, Ranskan, Sveitsin sekä Saksan kautta aina Itävallan ja Tšekin alueille asti. Vahvimmat esiintymät keskittyvät Saksan etelä- ja kaakkoisosiin Tšekin ja Puolan lounaisnurkan rajoja seurailleen. Saksan keski- ja pohjoisosissa mattosaraa on vielä harvakseltaan, mutta maan koilliskulmalla se on jo harvinaisen. Lännessä levinneisyysalue ulottuu Hollantiin ja Belgiaan sekä Ranskan itäosiin, etelässä pieni keskittymä yltää Sveitsistä myös pohjoiseen Italiaan.

Idempänä havaintopisteitä näyttää olevan vain harvakseltaan. Puolassa, Unkarissa, Romaniassa, Slovakiassa, Baltian maissa, Valkovenäjällä, Ukrainassa ja Euroopan puoleisella Venäjällä esiintymät ovat sitä todennäköisemmin tulokasesiintymiä, mitä pohjoisemmaksi ja idemmäksi mennään.

Ruotsin kohdalle merkitty havaintopiste (GBIF 2020) herät-

▲ **Mattosaran luontainen levinneisyys Euro+Med-tietokannan käyttämän aluejaon mukaan (Euro+Med).**

tää uteliaisuuden. Näyttää siltä, että mattosara on löydetty 1909 Bohuslänin Fjällbackasta satunnaisena lastauspaikalta (näyte GB-0023009; Sweden's Virtual Herbarium 2020). Tietoa ei kuitenkaan löydy muista ruotsalaisista lähteistä, joten näytteen määrittämiseen voi suhtautua epäillen. Tanskan kohdalla kartoilla ei sen sijaan näy minäkäänlaista merkintää, vaikka laji on lisätty *Nordens flora* -kasvikirjaan, jossa mattosara mainitaan viljelykarkulaisena Själlandista (Mossberg & Stenberg 2018).

Mistä mattosara tuli Voikkaalle?

Vaikka Kuusankoskelle onkin joskus satunnaisesti tuotu puutavaraa Saksasta, ei ole tiedossa, että näitä puutavaraeriä olisi koskaan säilytetty Voikkaalla. On siis enemmän epätodennäköistä kuin mahdol-

lista että mattosara olisi tullut Voikkaan ratapihalle Saksasta.

Venäjällä mattosaran katsotaan olevan hyvin harvinaisen sotatulokas saksalaisten entisillä leirialueilla. Venäjän havaintotiedot sijoittuvat kartoilla Suomeen nähden melko kauaksi kaakkoon, mutta mattosaran saapuminen tätä reittiä ei silti ole aivan mahdotonta. Venäläistä puutavaraa on kuljetettu Suomeen toisinaan sangen kaukaa. Myös venäläiset vaunut saattoivat kiertää hyvinkin kaukana – matkakululla ei ollut väliä, kunhan kauppa vain saatiin tehtyä. Vaunut ovat saattaneet pyöriä myös Puolassa ja itäisen Euroopan puolella, tarvittaessa telit vain vaihdettiin. Vielä 25–35 vuotta sitten puutavaraa kuljetettiin myös umpilaitaisissa vauunuissa ja kuormaustavat olivat toisinaan varsin huolimattomia. Mukana kulki erinäisten kasvien lisäksi kaikenlaista muutakin ylimääräistä. Voikkaalla näitä ja muitakin vauunuja purettiin ympäri ratapihaa ja myös mattosaran kasvupaikan tuntumassa. (Matti Laine, suullinen tieto).

Suomea lähimmät mattosaran kasvupaikat ovat Virossa, Narvajoen metsäisillä laitamilla, Venäjän rajan tuntumassa. Virolaista puutavaraa on tuotu Kaakkois-Suomen paperi- ja sellutehtaille lähinnä laivoilla, mutta satamaan saavuttuaan puut jatkavat matkaansa ainakin nykyisin rekakyydillä. Missä määrin on käytetty rautatiekuljetuksia, ei ole tiedossa. Rekkoja tuskin on käyty purkamassa kiskojen viereen, kun muitakin varastoalueita on ollut käytössä.

Todennäköisimmin mattosara on saapunut Voikkaan ratapihalle junan tuomana, ja Venäjän suunta suurine puutavaramäärineen olisi tuolloin uskottavin lähtöalue.

Lopuksi

Kasviharrastaja kokee huipputietoa tavatessaan itselleen tuntemattoman kasvin ja onnistuessaan määrittämään sen. Mattosaran tapauksessa aikaa ensihavainnosta lajin varmaan määrittämiseen meni runsas vuosi. Jos olisin yrittänyt selvittää tätä sara-arvoitusta pelkästään omien kasvikirjojen varassa, en varmaankaan olisi päässyt asiassa kovinkaan pitkälle. Internetin aikakaudella jo melko vähäisilläkin tiedoilla ja hyvällä tuurilla voi saada esiin ison joukon sopivista vaikuttavista lajehdokkaista. Mutta lisäksi tarvitaan seuranta, näytteitä, vertailuaineistoa ja jalkapattikkatyötä, ihan niin

▼ **Outo mattomainen sarakasvusto löytyi Saksanaholta huhtikuussa 2019.**

kuin ennenkin. Verkon lisäksi tarvitaan myös verkostoja, eikä oikeinkaan määritetty kasvilöytötieto vain omaan pöytälaatikkoon tallennettuna lämmittä paljoakaan.

Hämmästyttävintä on, että tutuilta alueilta löytyy vuosittain jotain uutta ihmeteltävää ja opeteltavaa. Mattosaran tapauksessakin vertailuaineistoksi toivotun idänsaran etsiminen Kouvolan rautatieaseman takaa aiheutti ketjureaktion kokonaisen kadonneiksi luultujen lajien löytösuman. Vanhojenkin tietojen perusteella voi päästä uusien kasvilöytöjen jäljille.

Kiitokset

Matti Laineelle erityisesti Voikkaan ratapihaan ja venäläisen puutavaran kuljetuksiin liittyvistä tiedoista ja kommentista. Raino Lampiselle monipuolisesta avusta selvitystyön eri kiemuroissa sekä Mikko Piiraiselle, Arto Kurtolle sekä Alexander Sennikoville mattosaraan liittyvistä kommentista sekä määrittämisen vahvistamisesta.

GBIF 2020: *Carex brizoides* L. Global Biodiversity Information Facility. gbif.org/species/2721983, haku 25.11.2020

A. Kiviniemi 29.4.2019

- FloraWeb 2013:** *Carex brizoides* L. Zittergras-Segge. Bundesamt für Naturschutz. Bonn. floraweb.de/webkarten/karte.html?taxnr=1176, haku 25.11.2020
- Kiviniemi, A. 2015:** Nurmivihvilä ja muita ihmeitä Voikkaan ratapihalla (EH). *Lutukka* 31: 13–26
- Kiviniemi, A. 2016:** Kasviretkiä venäläisen puutavaran jäljillä – ensimmäisen kesän alkupalat. *Lutukka* 32: 35–45.
- Koopman, J. & Więciaw, H. 2016:** The section *Ammoglochin* Dum. (*Carex*, Cyperaceae) in the Netherlands. *Gorteria* 38: 43–55.
- Laji.fi 2020:** Mattosara – *Carex brizoides*. Suomen lajittokeskus. Helsinki. laji.fi/taxon/MX.5076608, haku 25.11.2020
- Martikainen, E. 2018:** Timo Hasari, puunhankinnan osaaja piipun juurelta. Min Kuusas Blogi 27.2.2018 [ihttp://minkuusas.blogspot.com/2018/02/timo-hasari-puunhankinnan-osaaja-piipun.html](https://minkuusas.blogspot.com/2018/02/timo-hasari-puunhankinnan-osaaja-piipun.html)
- Meyer, T. 2020:** Flora von Deutschland. blumeninschwaben.de/index.htm, haku 25.11.2020
- MML 2020:** Maanmittauslaitos. Vanhat painetut kartat. [vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/](https://maanmittauslaitos.fi/), haku 25.11.2020
- Mossberg, B. & Stenberg, L. 2018:** *Nordens flora*. 975 s. Bonnier Fakta. Stockholm.
- Pladias 2020:** *Carex brizoides*. Pladias. Database of the Czech flora and vegetation. pladias.cz/en/taxon/pictures/Carex%20brizoides, haku 25.11.2020
- Plants of the World online 2020:** *Carex brizoides* L. Kew Science. plantsoftheworldonline.org/taxon/urn:lsid:ipni.org:names:298947-1, haku 25.11.2020
- Resiina 2020:** *Resiina*. *Vaunut.org*. Suomen rautatiehistoriallinen seura, Suomen museorautatieyhdistys. <http://vaunut.org/>, haku 25.11.2020
- Sweden's Virtual Herbarium 2020:** *herbarium.emg.umu.se/index.html*, haku 25.11.2020
- Wikipedia 2020:** Zittergras-Segge. de.m.wikipedia.org/wiki/Zittergras-Segge, haku 25.11.2020

Carex brizoides new to Finland

Carex brizoides was found at Kouvola (South Häme) from two separate localities in 2019 and 2020. The first record was made in April 2019 at Saksanaho, which is a former industrial dump closed in 1995. In June 2020 two large colonies of the species were also found in the railway yard at Voikkaa.

Deduced from the history of the Voikkaa railway yard use, the species was most probably introduced there sometimes during the 1980's. From Voikkaa it was probably introduced to Saksanaho in 1996, when the former dump was covered with waste bark and soil from nearby timber storage areas and railway yards.

Carex brizoides is a forest species with a wide distribution in the mainland of Europe east to Poland and Ukraine. The origin of the species is most likely in timber imported from Russia in large quantities during the last decades. Though it is only met as a rare polemochore in Russia, it seems plausible that propagules of the species have arrived with either timber originating, e.g. from Ukraine or other parts of the former Soviet Union and East Europe, or in litter from railway wagons used in those areas.

Anni Kiviniemi, Virtakivi 3, 45910 Voikkaa.
annikiv@hotmail.com